

focus@ongewervelden.3

maart 2007

3de focus@ongewervelden 2007

Informatie, activiteiten, cursussen, vraag tot medewerking bij het verzamelen van waarnemingen, je kan het ook nu weer vinden in deze focus@.

En als voorsmaakje op 27 mei 2007, de Dag van het Lieveheersbeestje, stellen we jullie alvast zo'n kevertje voor.

Volgende thema' s komen aan bod:

- **Dier van de Maand: Heggenrank-LHB (*Epilachna argus*)**
- vlinderstudiedag
- tuinvlindertellingen 2007
- cursus nachtvlinders te Oudenaarde
- de activiteitenkalender
- cursussen maart / april 2007
- varia

Dier van de maand: Heggenrank-LHB (*Epilachna argus*)

Tekst Tim Adriaens
Foto's Geert Spanoghe

Orde: kevers (Coleoptera), Familie: lieveheersbeesten (Coccinellidae),
Onderfamilie: bladetende lieveheersbeestjes (Epilachninea)

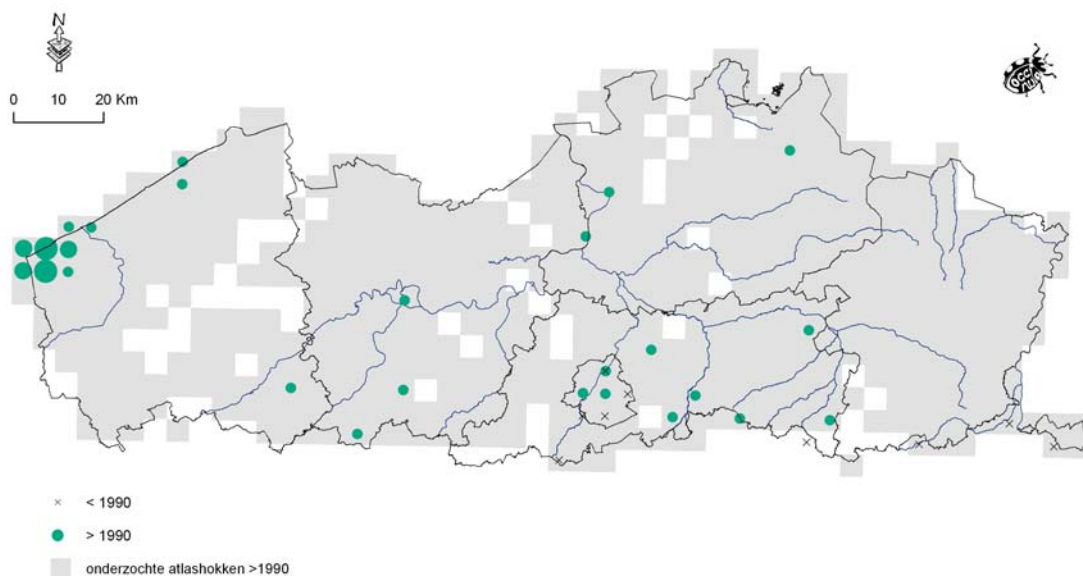
Foto's: © Geert Spanoghe

Je kan er onmogelijk naast kijken. Door zijn grootte (6-8 mm) en de combinatie van een oranje bolletje met zes ver uit elkaar staande zwarte vlekjes is het heggenranklieveheersbeestje onmiskenbaar. Ook de larven zijn moeilijk met die van enig ander lieveheersbeestje te verwarren. De larve is geelachtig en is bezet met op rijen staande stekelbosjes.

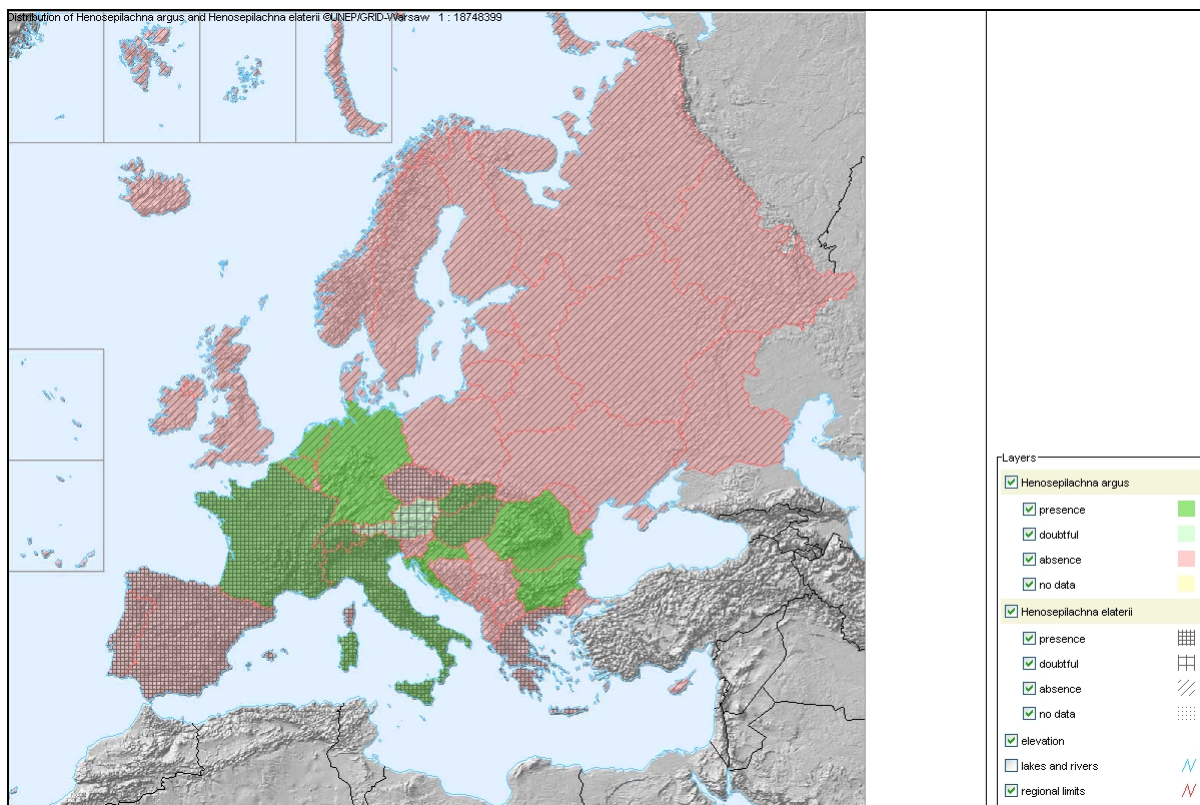
In **Europa** komen **drie soorten** uit het genus *Epilachna* (= *Henosepilachna*) voor: *E. argus*, *E. elaterii* en *E. undecemmaculata*. Daarvan komt enkel de eerste met zekerheid in België voor. Eén zeer oude Belgische literatuurreferentie (Bovie 1897) vermeldt *E. elaterii* (onder het synoniem *E. chrysomelina*) in een tabel voor de Coccinellidae van België, maar uit de tekst blijkt dat de soort niet in België gevangen werd dus ze staat vermoedelijk ten onrechte op de lijst. *E. elaterii* is een mediterrane soort, te herkennen aan het ontbreken van een dubbele schildvlek (de twee vlekjes raken elkaar en de naad niet) en de meestal grotere zwarte vlekken op de dekschilden. Wie weet mogen we deze soort binnenkort wel verwachten met de huidige klimaatopwarming.

In Vlaanderen is het diertje zeldzaam. De **verspreiding** van de soort komt goed overeen met die van zijn belangrijkste voedselplant van zowel de larven als de imagines: heggenrank *Bryonia dioica* (komkommerfamilie Cucurbitaceae). Vooral in de duinen aan de westkust, waar **heggenrank** algemeen voorkomt in struwelen van duindoorn en vlier, is de soort redelijk algemeen (Westhoekreservaat, Oosthoekduinen, Krakeelbos, Calmeynbos, Houtsaegherduinen, Doornpanne, Ter Yde...), verder komt ze voor rond De Haan en Wenduine en vind je ze verspreid in struwelen in de leemstreek. Met meer dan 60% van de waarnemingen in de provincie, is dit lieveheersbeestje bij uitstek een West-Vlaamse soort. Het is ook te vinden op enkele ruderaal terreinen en in stedelijke omgeving (Brussel, Gent...), steeds op plaatsen waar heggenrank voorkomt. Heggenranklieveheersbeestje staat bekend als een warmteminmer (thermofiele soort), wat meteen haar voorkomen in urbane gebieden verklaart..

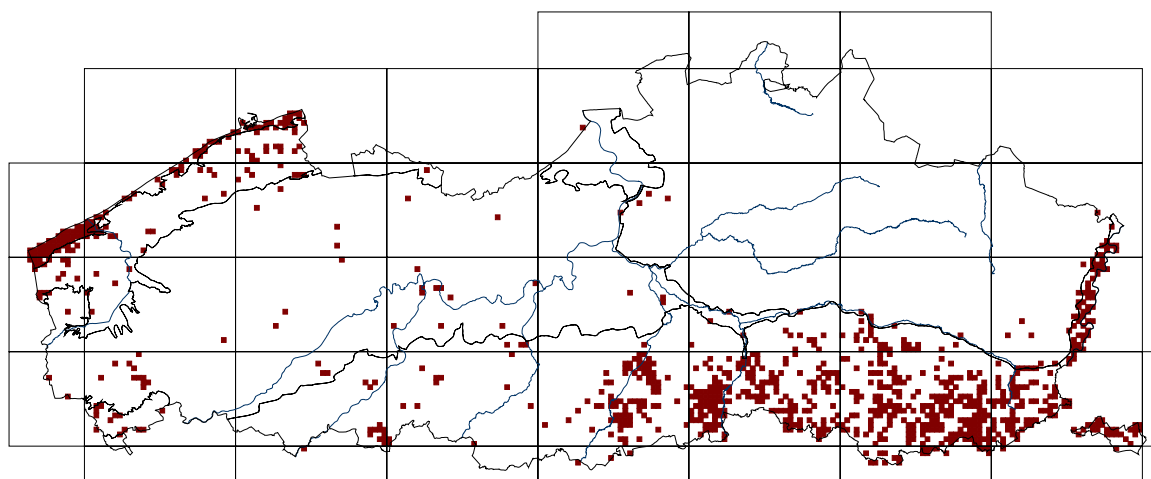
Kaartje: verspreiding van Heggenranklieveheersbeestje *Epilachna argus* in Vlaanderen (Bron: lieveheersbeestjeswerkgroep).

Figuur : Europese verspreiding Heggeranklieveheersbeestje *Epilachna argus* en de zuiderse soort *Epilachna elaterii* volgens *Fauna Europaea* (www.faunaeur.org).

Kaartje: verspreiding van heggenrank *Bryonia dioica* in Vlaanderen (Bron: FLOWer).

Een absoluut zwaartepunt van de verspreiding van heggenrank ligt in de maasvallei en de leemgebieden in Zuid-Limburg. Vermoedelijk komt het heggenranklieveheersbeestje hier ook wel voor. Het zuiden van Haspengouw is echter traditioneel nauwelijks onderzocht en ook de atlashokken in de maasvallei zijn slecht bekeken. Daar is dus nog werk aan de winkel voor gemotiveerde lieveheersbeestjeszoekers of plantenstrepers met een goed oog!

Hoe ga je te werk om dit fraaie soortje te vinden? Eenvoudiger kan niet: speur van mei tot september in zomen, struwelen en bosranden naar de geelachtig witte bloemen of de rode bessen van heggenrankplanten. De larven van het heggenranklieveheersbeestje leven van het bladgroen, zodat je onmiddellijk aan vraatsporen kan zien of er beestjes op zitten (enkel de nerf blijft over als er een larve gepasseerd is). Je vindt de larven en adulten meestal aan de onderkant van de bladeren.

Hoewel het beestje volgens de literatuur ook op andere planten uit de **komkommerfamilie** voorkomt, gebeurden nagenoeg alle waarnemingen in Vlaanderen op heggenrank. Dat komt wellicht doordat niemand ooit al dit beestje gaan zoeken is op komkommers of pompoenen (vb. reuzenkalebas *Cucurbita maxima* of sierpompoen *C. pepo*), planten die in tuinen voorkomen of halfverwilderd op ruderaal terreinen, stortterreinen of nabij composthopen te vinden zijn (in dat opzicht had men het beestje beter 'komkommerlieveheersbeestje' genoemd). Slechts enkele waarnemingen gebeurden op zandzegge, duindoorn of vlier, zeer waarschijnlijk in de directe omgeving van heggenrankplanten. In Duitsland wordt ze ook vermeld op *Bryonia alba* maar die komt bij ons niet voor.

Wat kan je doen om dit zeldzame beestje een duwtje in de rug te geven? Het antwoord: je stad en streek plat-inventariseren op plaatsen waar heggenrank voorkomt, de milieudienst een plannetje bezorgen met gekende vindplaatsen en de plant aanplanten of niet verwijderen uit plantsoenen waar mogelijk.

Let wel: de gehele plant is giftig (zowel de opvallende, felrode bessen als de wortelknol), dus enige voorzichtigheid is wel geboden in parken en op plaatsen waar veel kinderen spelen.

Vlinderstudiedag

Agentschap voor Natuur en Bos

zaterdag 10 maart 2007

Katholieke Hogeschool Mechelen (Campus De Ham)

Adres: Raghenoplein 21bis, Mechelen

Programma

09u30 Ontvangst

10u00 Speelt Vlaanderen ook haar gewone dagvlinders kwijt? Tendensen en verklaringen
Hans Van Dyck, Université catholique de Louvain en Vlinderwerkgroep

10u30 Dagvlinders in de bossen van de Lage Kempen

Dries Gorissen, Agentschap voor Natuur en Bos en Vlinderwerkgroep

11u00 Koffiepauze

11u30 Monitoring van het Gentiaanblauwtje in het Hageven

Ghis Palmans, Natuurpunt vzw

12u00 Start van de nieuwe vlinderatlas: wat, waarom en hoe?

Dirk Maes, INBO

12u30 Middagpauze en bezoek stand "Vlinderatlas"

14u00 Project "Landelijke tuinvlinders"

Wouter Vanreusel, Natuur.Studie vzw

14u10 Gemeenten adopteren Limburgse soorten

Joep Fourneau, Regionaal Landschap Lage Kempen vzw

14u20 De Bruine vuurvlinder herontdekt!

*Koen Berwaerts, Natuurstudiewerkgroep Natuurpunt vzw regio Hagelandse
Heuvelstreek en Vlinderwerkgroep*

14u30 Kleine pages en natuurbeheer

Kars Veling, Vlinderstichting, NL

15u00 Koffiepauze

15u30 Vlinders in the picture

Annette Van Berkel, Vlinderstichting, Nederland

15u50 Een nachtje met vlinders in de buik

Maarten Jacobs en Wim Veraghtert, Natuurpunt vzw

16u10 Nachtvlinders in landbouwgebied: valt het tij te keren?

Thomas Merckx, University Oxford, UK

16u30 Receptie

18u00 Einde

Met de trein:

Campus De Ham kan je makkelijk per spoor bereiken vanuit het station van Mechelen Centraal of Mechelen Nekkerspoel.

-Mechelen Centraal:

Kies de uitgang "centrum" (kant van perron 1); buiten gekomen naar rechts stappen voorbij de bussen;

altijd rechtdoor (je stapt voorbij een reisbureau en kantoren); op het einde rechts de voetgangersbrug over en de Leuvensesteenweg nemen; aan de andere kant van de steenweg, vijf meter verder, twee keer naar rechts gaan, en zo kom je op de Zandpoortvest.

-Mechelen Nekkerspoel:

Kies de uitgang "centrum" (kant van perron 1); buiten gekomen naar links stappen, langs de voetgangersbrug over de Dijle; aan de verkeerslichten oversteken; aan de overkant terug de straat (Keizerstraat) oversteken; altijd rechtdoor en na 200m kom je aan de campus.

Met de wagen:

-Vanuit Brussel: E19, Brussel - Antwerpen, afrit Mechelen Zuid: aan het rondpunt aan Technopolis, rechtdoor en de brug over; aan de verkeerslichten rechtdoor en nog een brug over; aan het rondpunt voor het NMBS-station, de grote baan volgen en de Hendrik Consciencestraat inrijden; aan de verkeerslichten rechts en aan het volgende verkeerslicht rechtdoor. De campus ligt aan de rechterkant van de baan.

-Vanuit Antwerpen: E19, Antwerpen – Brussel, afrit Mechelen Noord: richting Centrum volgen; aan alle verkeerslichten rechtdoor; aan het kruispunt Nekkerspoel, richting Leuven volgen; nog 300 meter.

Inschrijving

Inschrijven is noodzakelijk. Het inschrijvingsgeld bedraagt € 5 (broodjesmaaltijd en koffie inbegrepen). Dit bedrag kan je ter plekke betalen. Inschrijven doe je bij Wouter Vanreusel, Natuurpunt vzw, wouter.vanreusel@natuurpunt.be, tel 015/29.72.13 (kantooruren), Coxiestraat 11, 2800 Mechelen.

Deze studiedag wordt financieel gesteund door het
Agentschap voor Natuur en Bos en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Tuinvlindertellingen 2007

Dit jaar start **Natuurpunt** met een grote telling van vlinders in de tuin. Je wordt uitgenodigd om in je eigen tuin mee te **zoeken** naar vlinders, ze te **benoemen** en te **tellen** én de waarnemingen **door te geven**.

Je kan ook vlindervriendelijke maatregelen nemen in je tuin.

Met hun grote diversiteit en hun gevarieerde ecologie zijn vlinders waardevolle indicatoren van de kwaliteit van ons leefmilieu. Ze reageren ook snel op veranderingen. Het is dus erg nuttig om informatie over vlinders te verzamelen en te melden.

Voor het opvolgen van de biodiversiteit wordt dus ook op u gerekend!

Je kan op twee manieren meedoen: vanaf april starten de **maandelijke vlindertellingen**. Aan het eind van elke maand geef je de waarnemingen door.

Tijdens **het weekend van 4 en 5 augustus** is er een **nationaal telweekend** waarop iedereen zal worden opgeroepen om mee vlinders te tellen.

Soortenlijst Tuintellingen 2007

Dagvlinders

- Dagpauwoog (*Inachis io*)
- Atalanta (*Vanessa atalanta*)
- Distelvlinder (*Vanessa cardui*)
- Koninginnepage (*Papilio machaon*)
- Citroenvlinder (*Gonepteryx rhamni*)

- Gehakkelde aurelia (*Polygonia c-album*)
- Landkaartje (*Araschnia levana*)
- Kleine vos (*Aglais urticae*)
- Kleine vuurvlinder (*Lycaena phlaeas*)
- Blauwtjes
  - Boomblauwtje (*Celastrina argiolus*)
  - Icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*)
- Witjes
  - Klein koolwitje (*Pieris rapae*)
  - Groot koolwitje (*Pieris brassicae*)
  - Klein geaderd witje (*Pieris napi*)
- Zandoogjes
  - Bruin zandoogje (*Maniola jurtina*)
  - Oranje zandoogje (*Pyronia tithonus*)
  - Bont zandoogje (*Pararge aegeria*)
  - Koevinkje (*Aphantopus hyperantus*)

Nachtvlinders

- Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*)
- Gamma-uil (*Autographa gamma*)

Bron : www.natuurpunt.be/tuinvlinders

Cursus nachtvlinders te Oudenaarde

Qua kleur en vleugeltekening zijn nachtvlinders minstens zo schitterend en aantrekkelijk als dagvlinders. Qua grootte, vleugelvorm en bouw van het lijf, variëren nachtvlinders zelfs veel meer dan dagvlinders. Bovendien zijn er veel meer soorten om te bestuderen... Waarom zijn onze 'motten' of 's nachts vliegende vlinders dan zo weinig gekend?

Lampyris iwg NP VA+ organiseert een nachtvlinderkursus om deze boeiende nachtdieren aan jullie voor te stellen en deze vaak miskende soort wat dichterbij ieder van ons te brengen.

De cursus bestaat uit **twee theorielessen** en **vier praktijklessen**:

- theorieles I: **donderdag 19 april**, kasteel Liedts, Parkstraat, Oudenaarde om 19u30, einde 22u30
- theorieles II: **donderdag 26 april**, kasteel Liedts, Parkstraat, Oudenaarde om 19u30, einde 22u30
- praktijkles I: **vrijdag 25 mei**, in samenwerking met NP Zwalm, in het natuurgebied Middenloop Zwalm, samenkomst om 22u00 aan de Taverne Het Vossenhol, Kloosterbosstraat 4, Sint-Maria-Oudenhove.
Deze avond staat in het teken van het Wit weeskind, een zeer zeldzame nachtvlinder die in 2006 in dit gebied werd waargenomen
- praktijkles II: **donderdag 31 mei**, in het park 't Liedts, Parkstraat, Oudenaarde om 22u00
- praktijkles III: **zaterdag 9 juni**, in het natuurgebied 't Burreken, samenkomst om 22u00 in de Stokstraat 54 te Schorisse

- praktijkles IV: **zaterdag 23 juni** nachtvlindernacht in 't Bos t'Ename, samenkomst aan de loods, Braambrugstraat, 43 te Ename om 22u00
Als afsluiter zal er, kaderend binnen een zonnewendehappening, naast de nachtvlinders ook aandacht besteed worden aan o.a. glimwormen, uilen, vleermuizen.
Soep, broodjes, een biertje, een glaasje wijn, behoren tot de mogelijkheden...

Lesgever theorie: **M. Zwertvaegher**

Begeleiders praktijk: **M. Zwertvaegher, W. Veraghtert, D. Van De Keere en R. De Clercq**

inschrijving: 15,00 € voor NP-leden, 20,00 € voor niet-leden

op rek. 001-4040156-85 van NP-*Lampyris* Hotondstraat 2, 9600 Ronse

info: anne.fobert@pandora.be of 055/21 01 37

Je komt toch ook?

Nood aan een stimulans? Sinds 2006 is er een zeer goede Nederlandse veldgids op de markt die het op naam brengen van deze dieren sterk vereenvoudigt.

Activiteitenkalender

8 maart 2007

Ronse

Spinnen, deel 2, Bryan Goethals

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/21.01.37 of lampyris@telenet.be

10 maart 2007

Mechelen

Vlinderstudiedag

Afspraak: Katholieke Hogeschool Mechelen (Campus De Ham), Raghenoplein 21bis, Mechelen om 9u30

Organisatie: Vlaamse vlinderwerkgroep, Natuurpunt, INBO

Info + inschrijven: Wouter Vanreusel 015/28.72.13 of wouter.vanreusel@natuurpunt.be

14 maart 2007

Zutendaal

Insectendeterminatie-avond

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

15 maart 2007

Turnhout

Cursus rond het thema insectendeterminatie (kadervorming)

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u.

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

22 maart 2007

Ronse

Dia- en filmavond over invertebraten

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/21.01.37 of lampyris@telenet.be

23 maart 2007

Zammel

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

24 maart 2007

Zammel

1ste maal bemonsteren binnenbroek Zammel

Afspraak: kerk van Zammel om 9u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

26 maart 2007

Olen

Determinatie waterdierpjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen Lichtaartseweg 200 om 19u.30– 22u.00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen (03/651.67.64) of ericstoffelen@skynet.be

5 april 2007

Ronse

Determinatie ongewervelden

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37 of lampyris@telenet.be

10 april 2007

Herentals

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

11 april 2007

Herentals

1ste maal bemonsteren Herentals Stenendijk

Afspraak: Infobord Roerdompstraat om 9u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

12 april 2007

Olen

Determinatie waterdiertjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30– 22u00

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

12 april 2007

Zutendaal

Insectendeterminatie-avond

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

13 april 2007

Turnhout

Cursus rond het thema **insectendeterminatie** (kadervorming)

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u.

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

13 april 2007

Eeklo

Voorstelling vlinderjaarverslag 2006 + dia-avond over vlinders in Roemenie

Afspraak: Marmai, Schaperijstraat 88, Eeklo van 20u tot 23u

Organisatie: NP Vlinderwerkgroep Meetjesland

Info: Marc Zwertvaegher 09/ 253.52.85 of marc.zwertvaegher@pandora.be

27 april 2007

Zammel

2de maal metingen in het veld

Afspraak: kerk van Zammel om 9u00

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

28 april 2007

Olen

Analyses watermonsters

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen Lichtaartseweg 200 om 09u. – 17u.

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64 of ericstoffelen@skynet.be

Cursussen maart/april 2007

Lesgever is Nobby Thys, 014/47 29 55, nobby.thys@natuurpunt.be, tenzij anders vermeld.

Ongewervelden

Provincie Vlaams-Brabant

Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpunt Holsbeek

Plaats: Villa Coremans, Gelrodeweg 2, Aarschot

Theorie: 30/3, 6/4, 20/4, 27/4, 25/5 en 6/7 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 12/5, 17/6, 14/7, 22/7, 28/7, 4/8 van 13u30 tot 16u30 en 26/8 van 10u00 tot 13u00

Prijs: 30€ leden en 40€ niet-leden

Inschrijven: Tinne Snoeijs, 0475/ 90 11 51, tinne.snoeijs@hotmail.com

Dagvlinders voor beginners

Provincie Oost-Vlaanderen

Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpunt Regio Denderstreek

Plaats: café Kalisj, Pollarestraat 126, Ninove

Theorie: 11/4 en 25/4 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 6/5, 9/6, 8/7, 5/8 (halve dag) en 2/6 (hele dag)

Prijs: 15€ leden en 30€ niet-leden op 979-3529555-21 met vermelding 'dagvlinderkursus'

Info: Kris De Wit, 054/32 52 65, kris.dewit@skynet.be

Provincie Limburg

Natuurpunt Noord-Limburg i.s.m. Gemeente Overpelt

Plaats: CC Palethe, Jeugdlaan 2, Overpelt

Theorie: 20/4 en 11/5 van 19u00 tot 22u00

Praktijk: 5/5, 2/6 en 7/7 (nm)

Prijs: gratis

Inschrijven: Luc Winters, 011 64 58 42, luc.winters@pandora.be

Lesgever: Jef Lommelen

Nachtvlinders

Provincie Limburg

Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpunt Hasselt-Zonhoven

Plaats: bio-lokaal Domein Kiewit, Putvennestraat z/n, Hasselt

Theorie: 18/4 en 25/4 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 11/5 en 1/6 van 22u00 tot 01u00

Prijs: 15€ leden en 20€ niet-leden

Inschrijven: Angela Swinkels, 0494/43 28 48, swinkey_9@yahoo.com

Lesgever: Wim Veraghtert

Provincie Oost-Vlaanderen

Natuurpunt Lampyris, Invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Plaats(theorie): kasteel 't Park Liedts, Parkstraat, Oudenaarde

Theorie: 19/4 en 26/4 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 25/5, 31/5, 9/6, 23/6 van 22u00 tot 1u00 en 24/6 van 1u00 tot 6u00

Prijs: 15€ leden en 20€ niet-leden op 001-4040156-85 met vermelding 'nachtvlinderkursus'

Info: Anne Fobert, 055/21 01 37, lampyris@telenet.be

Lesgevers: Marc Zwervaeagher, Wim Veraghtert en Ronny De Clercq

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpunt De Wulp

Plaats: BC Landschap De Liereman, Schuurhovenberg 43, Oud-Turnhout

Theorie: 19/4 en 26/4 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 4/5 en 11/5 van 20u00 tot 23u00

Prijs: 15€ leden en inwoners Oud-Turnhout en 20€ niet-leden op 403-0047341-78 met vermelding 'nachtvlindercursus'

Info: BC Landschap De Liereman, 014/42 99 66, bc.deliereman@natuurpunt.be

Lesgever: Wim Veraghtert en Maarten Jacobs

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpunt Dubbelloof

Plaats: gemeenschapszaal, Kerkplein 1, Tongerlo-Westerlo

Theorie: 23/4 en 30/4 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 5/5 en 10/8 (bij zonsondergang)

Prijs: 10€ leden en 12€ niet-leden

Inschrijven: Marc Niclot, 014/54 05 74, marc.niclot@pandora.be

Lesgever: Wim Veraghtert

Libellen

Provincie Antwerpen

Natuurpunt Educatie i.s.m. Natuurpunt Geel-Meerhout

Plaats: SAIO, De Billemontstraat 77, Geel

Theorie: 19/4 en 26/4 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 20/5, 27/5, 19/8 van 14u00 tot 17u00 en 11/8 van 9u00 tot 12u00

Prijs: 18€ leden en 38€ niet-leden (incl. lidmaatschap) op 001-3716635-59 met vermelding 'libellencursus'

Info: Jeannine Simonis, 014/59 31 65, jeannine.simonis@pandora.be

Varia

Wil je de [focus@ongewervelden](mailto:focus@ongewervelden.be) in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres**:

focus.ongewervelden@telenet.be

Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen alwaar uw waarnemingsgegevens naar toe te sturen is te vinden op volgend website adres : <http://users.pandora.be/lampyris/lampyris/focus.htm>

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.